

Paul Ofner – Bert de Rooij

Vizsgálat a csehszlovákiai cigány asszonyok meddővé tételének ügyében

– kivonat –

A CSSZK-ban élő cigányok harminc százaléka írástudatlan, ötven százaléuk végzi el az általános iskolát, mindössze 0,5%-uk fejezi be sikerrel a középiskolát. Nem létezik cigány iskolák, egy prágai intézmény kivételével. Sehoh másutt nem tanítják a cigány nyelvet.

1986-ban a szlovák kormány nyilvánosságra hozta a „cigányproblémáról” szóló jelentést, mely szerint minden harmadik cigány gyermek nevelőotthonban nő fel. A jelentés szerint a bűnözés mértéke a cigány gyermekek intézeti nevelésével csökkenthető.

STERILIZÁCIÓ

1988-ban törvény született „Az állampolgárok szociális biztonságáról”, melynek 35. cikkelye kimondta: Azon állampolgárok, akik „az élet és az egészséges népesség érdekében orvosi műtétnek vetik alá magukat, anyagi támogatásra jogosultak.”

Ezen anyagi támogatásnak a legnagyobb összege – a törvény 31. cikkelye szerint 10 000 Korona.

A 35. törvény cikk az abortuszról és a sterilizációról szól.

A társadalmi egészségmegővőről szóló törvény 27. cikkelye csak az érdekelt személyek hozzájárulásával engedélyezte a meddővé tételt. Az orvosnak kötelessége felvilágosítani a műtét alanyát a beavatkozásról és annak következményeiről.

A meddővé tétel utáni anyagi támogatás csupán lehetőség – így folyósítása nem kötelező –, ha a műtétet „közérdek”-ből végezték el.

Közérdeknek minősíthetők mindazon esetek, amikor a műtét alanya azért engedi meg a beavatkozást mert: *szellemifogyatékos, nőgyógyászati szövődmények valószínűsíthetők, illetőleg a magzat genetikai károsodásától lehet tartani.*

A 35. életév feletti nők, ha három vagy több gyermekük van, a 35. életévüket be nem töltött nők, ha négy vagy több gyermekük van maguk kérhetik a sterilizációt.

1986 júniusa óta mindazok a 18 év feletti nők is sterilizálhatók, akik három vagy több gyermeket szültek.

A Charta '77 által kibocsátott 23-as számú dokumentum szerint számos cigány asszonyt sterilizáltak. Néhány körzetben a szociális gondozók munkáját aszerint bírálták el, hogy milyen mértékben tudták rávenni a cigány asszonyokat a műtetre. Anyagi támogatásra azok a nők számíthattak, akiket sikerült rábírnai a sterilizációra.

KUTATÁS

A kutatás során, 1989 kezdetétől a Vereninging Lau Mazeril nevű holland szervezet és a Charta '77 hollandiai szóvivői az alábbi következtetéseket vonták le:

1. A cigány nők sterilizációja a múltban történt, nem sikerült az összes esetet feltárni és ellenőrizni. Mindez több olyan kérdést is felvet, melyeket nem sikerült megválaszolni.

2. Nem tisztázott az, mely cigány nőket kényszerítették a sterilizációra, és milyen szerepet játszott ebben a CSSZK-kormány.

3. Tisztázandó, hogy eltérő módon bántak-e a cigány asszonyokkal, a nem cigány asszonyokhoz viszonyítva, továbbá, hogy a cigány nők meddővé tételre kampányszerűen ment-e végbe?

Az első következtetés, hogy a cigány asszonyok meddővé tétele egy szélesebb cigányellenes megkülönböztető törekvés része. A kutatás szükséges, ám bonyolult feladat, hiszen nemcsak veszélyeztetett személyekről van szó, ebben a kérdésben várhatóan nagy nehézséget fog okozni a hatóságokkal való kapcsolat felvétele is.

1988 novemberében dr. Milena Hübschmannova néprajzkutató nyilatkozata szerint a cigány nőkön a korábrinál nagyobb számban hajtottak végre sterilizációt. Igen gyakran szerepel a hatóság által megjelölt okként a cigány nők „szellemi ingatagsága”.

A cigány nőket valamennyi esetben szociális gondozók vették rá a műtetre.

Az ezért kapott pénzből nem lehetett új életet kezdeni. Az összeget gyakran élelmiszer- és alkoholvásárlásra használták fel.

Nagyon sok nőt befolyásolt a 10 000 Koronás ajánlat azokban az esetekben, amikor semmiféle lehetőségük nem volt pénzt előteremteni. A szlovák hatóságok megpróbálták a sterilizációt titokban tartani. A helyszíni tényfeltárás azonban bebizonyította ennek lehetetlenségét.

1989 márciusában Ruben Pellar és Zbynek Anders több nyilatkozatot tett közzé. Ők ketten végezték a kutatást a cigány nők meddővé tétele ügyében. Beszélgetéseket rögzítettek sterilizált cigány nőkkel, és összegyűjtöttek minden elérhető információt. Megbeszélést folytattak az Egészségügyi és Népjóléti Minisztérium tisztségviselőivel. A tisztségviselők állítása szerint évente 500 nőt tettek meddővé, az 1988-as évben pedig 2000 cigány nőt sterilizáltak.

1989 szeptemberében Pellar és Anders jelentést tettek közzé tényfeltáró munkájukról. Ezt különböző hatóságokhoz is eljuttatták. Állításuk szerint igen sok cigány nőnél jogsértő módon történt a művi beavatkozás. Követelték, hogy:

1. az anyagi megfontolásból történő sterilizációkat azonnal és általánosan állítsák le;

2. a meddővé tétel helyett egyéb születés-szabályozó módszereket népszerűsítsenek a cigány népesség körében;

3. hajtsanak végre törvénymódosítást, mely szerint a nők csak szigorú orvosi okból sterilizálhatók, kizárva ezzel az anyagi ösztönzés lehetőségét.

A jelentésre Marie Bartosova, az Egészségügyi és Népjóléti Minisztérium képviselője válaszolt. E szerint „a sterilizációval kapcsolatban a meggyőzést minden állampolgárnál azonos módon alkalmazták. A gazdasági támogatás 25%-át adták cigány állampolgároknak.”

Nincs bizonyíték arra, hogy a cigány nők meddővé tétele a kormánypolitika része lett volna. Mégis, mi más lehet magyarázat arra, hogy az országban mindenütt a szociális gondozók és különböző hivatalos személyek olyan intézkedésekkel győzték meg a cigány nőket, amelyeket nem lehetett megtalálni a törvények vagy egyéb jogszabályok között.

1989 novemberében Anders és Pellar nyíltan folytatták nyomozásukat. Az új rendszer hatóságaitól azt kérték, igazolják a már korábban feltárt tényeket.

KÖVETKEZTETÉSEK

1. Szükség volt ugyan a cigány nők beleegyezésére meddővé tételük-höz, ez mégis gyakran hiányzott. A műtétről szinte alig adtak tájékoztatást. Nagyon sok cigány nő nem is tudta, hogy az operációt nem lehet meg nem történné tenni, közülük sokan meg is bánták, hogy megműtették magukat.

2. A felajánlott pénz az igen rossz körülmények között élő nőket elfogadhatatlanul befolyásolta a döntésben.

3. A nők nagy része mindaddig megtagadta a sterilizációt, amíg ki nem fizették neki a törvény által előírt támogatást.

4. A szociális gondozók visszaélték a cigányok helyzetével a meggyőzés során. Kihasználták a nők pénzügyi és szellemi hátrányosságát, kényszerítették őket a műtetre. Gyakran előfordult azonban, hogy az asszonyok kevesebb pénzt kaptak, mint amennyit eredetileg megígértek nekik.

5. Több esetben olyan asszonyokat, akik más okból voltak kórházban, beleegyezésük nélkül sterilizáltak.

6. A meddővé tételről szóló törvényt a cigány nők esetében többször megszegtek.

7. A sterilizációt jobban népszerűsítették a cigány nők körében, mint a nem cigány nők között.

8. Nem találtak még titkos utasítást sem arra, hogy a cigány nőket sterilizálni kellene. Mégis: a cigányok hátrányos megkülönböztetése e téren is mindennapos dolog a CSSZK-ban.

Noszkai Gábor fordítása